

## 30

## PARTITIBOA BAIEZKO PERPAUSETAN NOIZ ETA NOLA

Izen sintagma-partitiboak lau perpaus motatan erabiltzen dira:

- ezezkoetan,
- galderetan,
- baldintzazkoetan,
- baiezkoetan, indar enfatikoa emanez.

Lehenbiziko hiru kasuetan ez da arazorik, eta partitiboak, nahi izanez gero, beti badu tokia:

*Ez dut ogirik erosi.*  
*Ogirik erosi duzua?*  
*Ogirik erosi bazenu, puska bat hartuko nizun.*

Laugarren kasuan, baiezko perpausetan, alegia, gauzak ez dira hain argi.

Alde batetik, partitiboa baiezkoetan erabiltzea itzuli enfatiko bati dagokionez gero, ohiz kanpoko erabilera dela, edo bederen erabilera markatua dela esan beharra da, ugaritasuna edo *bizikitasuna* adierazten baita haren bidez, edo baieztapena indartzen:

*Bada pentze gizenik hemen!*  
*Badut beste egiteko presatuagorik!*

Goiko adibide horietan gertatzen den bezala, maizenik *izan / egon* eta *ukan / eduki* dira perpausoko aditzak, baina ez da hori baitezpadako baldintza:

*Artzain baliusik hara biltzen da* (Etxahun).

*Gaur film hoberik egiten da* (Mitxelena, *Idazlan Hautatuak*, 328).

*Ni ez naiz eredutarako jaioa, eta hoberik aurki dezake irakurleak bazterretan* (Mitxelena, *Idazlan Hautatuak*, 366).

Bestalde, baiezko perpausetan diren sintagma partitiboek badute gutiz gehienetan ardatz izenaren ondoan, izenondo bat, edo beste elementu adjektibal bat. Hona zenbait adibide:

#### **Beste + izena**

*Anartean bazen eta bada omen orain Parisen bertze lanik* (Hiriart-Urruty, *Zezenak Errepublikan*, 89).

*Badu bertze egitekorik goiz huntan* (Barbier, *Ipuinak*, 134).

*Gaixoak badu bertze lanik egungo egunean* (Lafitte, *Murtus eta bertze*, 117).

*Beste esankizunik ere badago* (Mitxelena, *Idazlan Hautatuak*, 324).

#### **Izenlagun genitiboa + izena**

*Bazen heien artean thalendu handitako gizonik* (M. Elissamburu, *Framazonak eta...*, 122).

*Jainkoak etzaitu ezarri mundu hunetan zure beharrik zuelakotz* (Pouvreau, *Philotea*, 36).

*Bazeukan buruan aurreragoko gauzarik* (D. Agirre, *Garoa*, 160).

*Eukiko jok oraindino Anastasik nire beharrik* (F. Bilbao, *Ipuin barreka*, 198).

**Izena + izenondoa**

*Ziberuan bada mithil eijerrik* (Etxahun).

*Geroz eta lehen izan da zure familian letratu handirik* (Tartas).

*Botigan badut nik kalitate finik, Parisetik jinik, zuentzat eginik* (J. Moulier, *Lan orhoitgarri zonbait*, 205).

*Zeren baskoak baitira abil ..., eta hetan izan baita, eta baita letratu handirik* (Etxepare).

*Akzione ederrik eta saildurik egin du hark ere* (Tartas).

Batzuetan sintagmako ardatza isildua izanik, sintagma adjektibala bakarrik agertzen da; hori perpaus erlatiboekin ere maiz gertatzen da:

*Horretarako biguinagorik behar da* (Mitxelena, *Idazlan Hautatuak*, 253).

*Mintzatu balitz ederrik ikasiko zuten itsasuarrek* (Lafitte, *Murtuts eta bertze*, 62).

*Antonio, pixkat kantatzeko mesedea egin bear diguzu: gure gau-lagun onek ikusi dezan, musika dakienik ba dala basi ta menditan ere* (P. Berrondo, *Don Kijote Mantxako*, 126).

*Bada bakean dagoenik, eta bertzeekin ere bakea dadukanik* (S. Pouvreau, *Imitazionea*, 87).

Joera hori ikusirik, zenbait gramatikalarik, hala nola Lafittek (§ 160), erran izan dute izen xoil batez osatu izen sintagmetan partitiboa ezin erabil daitekeela baiezko perpausetan.

Joera nagusia da, dudarik batere gabe, sintagma partitibo horiek sintagma adjektibal barnean daukatela erabiltzea. Haatik, ez bide diogu joera horri debeku zorrotz-zorrotzaren itxura eman behar zeren ez baita salbuespenik gabekoa. Alabaina, gutiagotan bada ere, sintagma partitiboak agertzen dira zenbaitetan baiezko perpausetan, inolako izenondorik ez izenlagunik izan gabe ondoan:

*Iratin eta Arbotin hik badük lagünik* (Etxahun).

*Entzuleen artean komentariorik izan zen* (Erkiaga, *Irribarrea galtzen danean*, 68).

Sintagma partitiboak helburuzko perpaus bati lotuak direnean errazkiago agertzen dira izenak bakarrik haien barnean:

*Badauka lanik konjuruak egiten* (F. Bilbao, *Ipuin barreka*, 231).

Kontuan har bedi, halere, horrelakoetan izena bakarrik agertzen den arren, izenondo bat ondoan balu bezala ulertzen dela: *lagun onik, komentario txarrrik, lan handirik* edo *zailik* balute bezala ulertzen ditugu goiko perpausak. Badirudi izena soilik utzi nahi bada, horrelako interpretazioei bidea irekitzen dieten izenak behar direla. Adibidez, ondoko adibideko perpausean *beste* kentzen bada sintagma partitibotik, perpausa trakeski moldaturik gelditzen da (edo oso testuinguru berezia asmatu beharra da interpretazio egokiari leku egiteko):

*Gatu horrek badu bertze buztanik/*

*?? Gatu horrek badu buztanik.*

Ikus daitekeenez, baiezko perpausetan partitiboa erabil badaiteke, ez da nolanhika egiten. Horregatik ez da egokia itzuli hori enfasi beharrik gabe eta izen soilekin erabiltzea.

Eman dezagun norbaitek goizetik arratsaldera arte eguraldia aldatu denentz jakin nahiz galdera hau egiten duela: *Izan da aldaketarik?* Ez litzateke egoki, hanpadura berezirik gabeko baiezeko erantzun xoil batean partitiboa erabiltzea eta *Bai, izan da aldaketarik* esatea. Alabaina, testuinguru horretan eguraldi aldaketa besterik gabe izan dela adierazi nahi bada, ez da tokirik partitiboarentzat.

Orain, gerla aurreko eta gaur egungo gizarte egoerak aipatuz galdera bera eginen balitz, eta erantzuncan gertatu diren aldaketak ugari eta sakonak izan direla azpimarratu nahi bagenu *Bai, izan da aldaketa sakonik* esanez, oso molde egokian gerta liteke partitiboa.

Badirudi azken bolada honetan piska bat eskutik joan zaigula partitiboaren erabilera hori, hanpadura joko berezia eskatzen duelarik, batere horrelakorik gabe baliatua baita batzuetan. Adibidez, gero eta maizago entzuten edo irakurtzen dira hau bezalako esaldiak:

*UGT-k eta CCOOek egin dituzte proposamenak. Dena den ELAk ere egin du proposamenik.*

Adibide horretako bigarren perpausuan ELA sindikatuak ere beste sindikatuek bezala proposamenak egin dituela esan nahi da besterik gabe. Lekuz kanpo erabilia da, beraz, kasu honetan partitiboa.

Komeni litzateke baiezeko perpausetako sintagma partitiboaren erabilera zaintzea, eta tradizioaren arabera erabili jokuetara mugatzea, komunzki izenaren ondoan zenbait sintagma adjektibal ere erabilirik.

Gainera dezagun, aurretik esana osatuz baina gauzei beste aldera behatuz, guziz baztergarria dela batzuetan, sintagmak balio generikoa duenean alegia, ezezkako perpausetan partitiboaren ordez artikulua erabiltzea. Har dezagun adibide bat.

Izatezko perpausetan artikulua balio generikoa izanik erabiltzen da maiz baiezekoan:

- a) *Papera bada.*
- b) *(Ez naiz ezkontua baina) haurrak badituz.*

Aitzitik, ezezkako perpausetan artikulua generikoa ezin erabil daiteke horrelakoetan, eta partitiboa beharrezkoa da:

- a) *Paperik ez da / ez dago paperik.*
- b) *(Ez naiz ezkontua eta) haurrik ez dut.*

Beraz, egia bada perpaus zenbaitetan bai artikulua eta bai partitiboa zilegi direla, ez da beti horrela gertatzen:

- a) *\*Lana ez dago.*
- b) *\*Ez ditut gehiago lagunak,*

edo horrelako itzulietan partitiboa nahitaezkoa da:

- a) *Lanik ez dago.*
- b) *Ez dut gehiago lagunik.*

**Horrenbestez, hau da Euskaltzaindiaren erabakia: baiezeko perpausetan partitiboa erabil badaiteke ere, enfasi mugatuetara bakarrik mugatu behar da, testuinguru berezietara, alegia, tradizioan beti egin izan den gisa. Halakoetan, normalean, izenak sintagma adjektibal bat behar du ondoan.**

(Euskaltzaindiak, Donostian, 1995.eko apirilaren 28an onartua)